

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ
ТА БЕЗПЕКИ**

Кафедра практичної психології

**ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У
СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
денної форми здобуття освіти
спеціальність 053 «Психологія»
АНТОНІНИ СІДЕЙ

Науковий керівник
старший викладач
кафедри практичної психології
Вікторія БАГРІЙ

Рецензент
доцент кафедри загальної
та соціальної психології, кандидат
психологічних наук, доцент
Оксана ХРИСТУК

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«_____» _____ 2026 р., протокол № _____

завідувач кафедри практичної психології

_____ **Галина ОДИНЦОВА**

**Львів
2026**

АНОТАЦІЯ

Антоніна Сідей. Кваліфікаційна робота. Особливості емоційного інтелекту у студентів-юристів.

Дослідження присвячене проблемі особливостей емоційного інтелекту у студентів-юристів. Проаналізовано зміст поняття емоційний інтелект: теорії та концепції. Розглянуто структуру та функції емоційного інтелекту. Охарактеризовано емоційний інтелект у структурі професійних якостей майбутніх юристів. За допомогою емпіричного дослідження встановлено високий потенціал до міжособистісної взаємодії, розвинену емпатію та здатність до моніторингу зовнішніх проявів емоцій, що сприяє ефективній комунікації та дотриманню професійної етики.

Ключові слова: емоційний інтелект, психологічна гнучкість, студенти-юристи, саморегуляція, емпатія, професійна етика.

Antonina Sidey. Qualification work. Peculiarities of emotional intelligence in law students.

The study is devoted to the problem of the features of emotional intelligence in law students. The content of the concept of emotional intelligence is analyzed: theories and concepts. The structure and functions of emotional intelligence are considered. Emotional intelligence is characterized in the structure of professional qualities of future lawyers. Empirical research has established a high potential for interpersonal interaction, developed empathy and the ability to monitor external manifestations of emotions, which contributes to effective communication and adherenc

Keywords: emotional intelligence, psychological flexibility, law students, self-regulation, empathy, professional ethics.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ОСОБИСТОСТІ.....	7
1.1. Аналіз змісту поняття емоційний інтелект: теорії та концепції.....	7
1.2. Структура та функції емоційного інтелекту.....	13
1.3. Емоційний інтелект у структурі професійних якостей майбутніх юристів.....	18
Висновок до розділу I.....	25
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ.....	26
2.1. Організація та методи емпіричного дослідження.....	26
2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження.....	30
Висновок до розділу II.....	39
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45

ВСТУП

Теперішня реальність безперервно встановлює свіжі правила, підтримуючи високий темп і динаміку постійних трансформацій, що змушують діяти на випередження. Ми впевнені, що виключно завдяки раціональному мисленню вкрай складно стати успішним у житті, тому однією з головних рис сучасної щасливої особистості стає високий рівень емоційного інтелекту, в основі якого лежить комунікація. Результативність залежить від нашої здатності взаємодіяти з оточенням, здійснювати вплив, контролювати власний стан, комбінуючи емоційну грамотність із навичками розв'язання конфліктів. Будь-яка емоція спроможна стати інструментом для реалізації планів, тому вдосконалення емоційної сфери є критичним елементом ефективності сучасного спеціаліста.

Емоційний інтелект, згідно з визначенням відомого психолога Д. Гоулмана, – це «вміння опановувати власні почуття та емоції інших, а також здатність до самомотивації». У наш час визнано, що емоційна зрілість має бути визначальним чинником успішності правознавців, суддів та присяжних, адже їхній фах потребує виваженості, емпатії та швидкого реагування в умовах стресу.

Правова практика, проведення переговорів та надання консультацій значною мірою базуються на критично важливих професійних вміннях: переконувати, справляти вплив та ефективно спілкуватися. Ця ідея підкріплюється вивченням наукових праць із педагогіки та психології. Шляхом аналізу з'ясовано, що саме емоційний інтелект стає новим критерієм для побудови вдалої кар'єри у сфері юриспруденції. У межах цієї концепції здійснюються психологічні дослідження, які акцентують увагу на тому, що розвинений емоційний інтелект посилює потенціал особистості до продуктивної співпраці з соціумом.

Таким чином, тема даної кваліфікаційної роботи є актуальною, адже суть наукового питання полягає у відсутності вичерпних доказів того, що конкретний ступінь сформованості емоційного інтелекту є обов'язковою

умовою для гарантування високої професійної підготовленості фахівця юриста. Також слід зауважити, що розвинений емоційний інтелект стане надзвичайно корисним для студентів-юристів у майбутньому, оскільки навичка саморегуляції почуттів є необхідною на кожному щаблі особистісного та професійного зростання.

Об'єктом нашого дослідження є емоційний інтелект особистості.

Предмет дослідження – особливості емоційного інтелекту у студентів-юристів.

Мета дослідження: теоретично проаналізувати та емпірично дослідити особливості емоційного інтелекту у студентів-юристів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати зміст поняття емоційний інтелект: теорії та концепції;
2. Розглянути структуру та функції емоційного інтелекту;
3. Охарактеризувати емоційний інтелект у структурі професійних якостей майбутніх юристів;
4. Емпірично дослідити особливості емоційного інтелекту у студентів-юристів.

Теоретико-методологічні основи дослідження. Теоретичний фундамент досліджень базується на наукових засадах та результатах: теоріях генезису й природи емоційного інтелекту: Г. Айзенк, Г. Гарднер, Дж. Гілфорд, Дж. Майєр, М. Саллівен, П. Саловей, Ч. Спірмен, Р. Стернберг, Р. Торндайк та ін.; а також на концептуальних підходах до розуміння емоційного інтелекту та його структурно-функціональної ролі у процесі самовдосконалення особистості: Р. Бар-Он, Х. Вайсбах, Дж. Готтман, Д. Гоулман, Д. Карузо, Р. Купер, С. Хейн та ін.

Водночас актуальні дослідження щодо особливостей емоційного інтелекту саме в період студентства привернули увагу українських науковців, серед яких Ю. Бреус, О. Власова, В. Зарицька та Г. Дерев'янка, крім того, А. Четверик-Бурчак розглядає емоційний інтелект як фундаментальний

механізм, що безпосередньо впливає на результативність життєвого шляху особистості.

Теоретична значущість дослідження полягає у необхідності охарактеризувати природу емоційного інтелекту майбутніх правознавців та обґрунтувати значущість відповідного ступеня його сформованості для гарантування максимальної психологічної та фахової підготовленості особи до майбутньої роботи.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та впровадженні науково обґрунтованих рекомендацій щодо розвитку емоційного інтелекту майбутніх юристів у процесі їхньої підготовки у закладах вищої освіти. Матеріали дослідження можуть бути використані для створення спеціалізованих тренінгів, навчальних курсів та методичних посібників, спрямованих на підвищення стресостійкості, навичок медіації та ефективної комунікації у майбутній судовій та адвокатській практиці. Крім того, результати роботи стануть підґрунтям для діяльності психологічних служб університетів при діагностиці та корекції рівня готовності студентів до професійних викликів.

Методи дослідження: аналіз, узагальнення та систематизація наукових досліджень; емпіричні методи: опитувальник «Емоційний інтелект» Н. Холла, опитувальник емоційного інтелекту «ЕмІн» (Д. Люсін) та багатофакторний опитувальник для вимірювання психологічної гнучкості (MPFI, коротка форма); методи мат-статистики.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Аналіз змісту поняття емоційний інтелект: теорії та концепції

Варто зауважити, що термін «емоційний інтелект» виник у психології досить давно, однак він і донині залишається в центрі уваги наукової спільноти. Дослідження цього психологічного феномену розпочалося ще у 1983 році, коли Г. Гарднер представив перші характеристики емоційного інтелекту у своїй фундаментальній праці «Frames of mind». Автор висунув гіпотезу, що інтелект не є унітарним утворенням, а складається з окремих підтипів, які суттєво визначають життєвий шлях особистості. Таким чином, базуючись на результатах власних пошуків, Г. Гарднер класифікував сім різновидів інтелекту: лінгвістичний, логіко-математичний, візуально-просторовий, тілесно-кінестетичний, музичний та емоційний. Емоційну сферу він розмежував на внутрішньоособистісний та міжособистісний компоненти. Ключовою ознакою соціального інтелекту, вважалася, здатність індивіда до конструктивної взаємодії з оточенням. На противагу цьому, внутрішньоособистісний тип відображав уміння людини пізнати власне «Я», реалізувати свій потенціал та стимулювати себе до вагомих здобутків [12].

Такі дослідники, як Дж. Майєр та П. Селовей [13; 14], продовжили розвивати ідеї емоційного інтелекту, закладені Гарднером. Науковці доводили, що розвинений емоційний інтелект передбачає наявність п'яти базових здібностей. Першочергова та найважливіша з них полягає у здатності особистості ідентифікувати власні емоційні стани. Саме цей аспект є фундаментальним, оскільки можливість опанування, контролю та адекватного вираження почуттів з'являється лише за умови розуміння чинників їх виникнення, адже, усвідомлення переживань та з'ясування їхніх витоків дозволяє людині не лише ефективно керувати ними, а й досягнути саму природу емоційних реакцій.

Чергову рису емоційного інтелекту було описано як усвідомлене регулювання індивідуальних емоційних станів. Здатність до саморегуляції виявляється у вмінні заспокоюватися, нівелювати тривожність, що виникає, або ж трансформувати роздратування та гнів. Люди, позбавлені цієї якості, перманентно перебувають у стані дистресу, виснажуючись у боротьбі з власним негативом, натомість особистості, наділені хистом до емоційного контролю, значно продуктивніше та, що принципово, швидше долають деструктивні стани.

Третій складник емоційного інтелекту трактується як потенціал до самомотивації, оскільки він проявляється у вмінні людини підпорядковувати власні почуття досягненню цілей та стимулюванню творчої активності. Саме тому самовладання розглядається як фундаментальний елемент вольового прагнення до успіху. Його практичне втілення полягає у вмінні ігнорувати миттєві спокуси заради реалізації більш масштабних і стратегічних завдань. На переконання дослідників, готовність особи стримувати імпульсивні бажання є вирішальною передумовою її майбутньої ефективності.

Стосовно четвертого складника емоційного інтелекту, то він полягає в ідентифікації та осмисленні емоційних реакцій оточуючих. Цей талант нерозривно пов'язаний з емпатією, адже емпатичні особистості тонше сприймають ледь помітні соціальні сигнали, необхідні для успішної комунікації [2]. П'ятий елемент структури полягає у здатності вибудовувати гармонійні взаємини із суспільством. Автори описують його як своєрідне мистецтво прихильного ставлення до людей. Це критично важлива соціальна компетенція, що реалізується через уміння працювати з емоційним фоном, який виникає під час міжособистісного контакту. Цей аспект, детально вивчений науковцями, визначається як соціальний інтелект. Він обумовлює не, лише, лідерський потенціал індивіда, а й продуктивність спілкування, оскільки особи з високим показником соціального інтелекту здатні адекватно реагувати на почуття співрозмовників, забезпечуючи високу результативність взаємодії [9].

Поглиблюючи вивчення емоційного інтелекту як психологічного явища, Дж. Майєр та П. Селовей сформулювали узагальнене трактування, описавши його як уміння індивіда коректно ідентифікувати, інтерпретувати та транслювати емоції; спроможність генерувати почуття для активізації мислення, осягати емоційні сенси та знання, а також здатність до емоційної саморегуляції задля всебічного особистісного розвитку [15]. На переконання авторів, емоційний інтелект забезпечує аналіз будь-яких інформаційних потоків, пов'язаних із почуттями, та дозволяє використовувати емоційний ресурс для оптимізації когнітивної діяльності й розв'язання актуальних життєвих задач. Принциповим є те, що високий рівень емоційної компетентності дає змогу особистості чутливо реагувати на найменші внутрішні зрушення та зовнішні трансформації. Вважається, що навіть деструктивні переживання можуть бути інструменталізовані як для самоменеджменту, так і для здійснення впливу на оточуючих з метою реалізації намічених планів [10].

Американський дослідник Н. Холл акцентував на важливості розрізнення відтінків як негативних, так і позитивних емоцій, що є фундаментом для побудови конструктивної комунікації та гармонійних зв'язків [5]. До структури емоційного інтелекту він включив емоційну рефлексію, самовладання, здатність до самоспонування, емпатійність та навичку дешифрування почуттів інших людей.

Своєю чергою, Р. Бар-Он визначав емоційний інтелект як комплекс емоційних, індивідуальних та соціальних якостей, що детермінують спроможність людини успішно протистояти викликам і тиску соціуму. У межах своєї концепції він диференціював п'ять ключових положень:

1. Самопізнання (охоплює ідентифікацію почуттів, а також похідні від цього самоповагу, автономність та прагнення до самоактуалізації);
2. Міжособистісна взаємодія (базується на соціальній відповідальності та емпатії);

3. Адаптивність (передбачає гнучкість поведінки та раціональне вирішення труднощів);
4. Стресостійкість (включає контроль над імпульсами та емоційну витримку);
5. Загальний афективний фон (виявляється через оптимістичне світосприйняття та відчуття задоволеності життям) [37].

Психолог Б. Лемберг наголошує на тому, що емоційний інтелект виступає сукупністю вмінь щодо ідентифікації, застосування, усвідомлення та регулювання емоцій; це здатність, яка забезпечує мінімізацію стресу, опанування навичок продуктивної комунікації, успішне подолання бар'єрів та врегулювання суперечок [16].

Щодо взаємозв'язку емоційного та соціального інтелекту, то в науковому середовищі існують розбіжності в поглядах. Частина дослідників розглядає емоційний інтелект як підпорядкований компонент соціального, проте існує й протилежне бачення. Згідно з ним, емоційний інтелект є більш масштабною категорією, тоді як соціальний складник є лише його частиною, оскільки в дослідженнях Х. Вайзінгер, Д. Гоулмана, Р. К. Купера та А. Савафа він трактується як базисний чинник життєвого успіху; а в роботах С. Андерсон, Ф. П. Дін та Дж. Сіаррокі – як фундаментальна передумова ментального й соматичного благополуччя. Значення емоційного інтелекту, як рушія ефективної соціально-психологічної адаптації школярів аналізувала С. Дерев'янка; як внутрішній детермінант успішної соціалізації юнацтва – Т. Шемякіна та С. Богомаз; а як необхідну умову результативної контрольної діяльності – А. Петровська, І. Єгоров та Т. Панкова [11].

Інтерес фахівців до проблематики емоційного інтелекту зумовлений його узгодженістю з принципами життєвої психології та доповненням наукових знань про спектр людських задатків. Подібну позицію обстоює дослідник Дж. Керролл, стверджуючи, що концепт емоційного інтелекту теоретично втілює принцип цілісності афективної та інтелектуальної сфер. У прикладному аспекті ця категорія виникла як результат пошуку причин

успішності особистості в різноманітних галузях життєдіяльності. Доцільність та наукова валідність застосування теорії емоційного інтелекту підтверджується численними дослідженнями в межах різних психологічних галузей [14].

Розглядаючи дослідження емоційного інтелекту в межах вітчизняної психологічної школи, варто відзначити ідеї про те, що еволюція емоційної сфери відбувається паралельно з її усвідомленням. Завдяки науковим дослідженням, щодо відокремлення людських почуттів від інстинктивної природи та їхнього переміщення у площину психічного здоров'я [1], було сформульовано такі положення: 1) домінуюча частина емоцій особистості є інтелектуально зумовленими; 2) між емоційними та когнітивними процесами існує закономірна кореляція, а розвиток почуттів невіддільний від розвитку мислення; 3) емоційна сфера безпосередньо задіяна в механізмах регуляції та стимулювання мисленнєвої діяльності; 4) емоція виступає структурним елементом процесу мислення [7].

Крім того, у науковій спільноті поширена думка про глибоку взаємодію когнітивної та афективної систем, де критично важливо диференціювати об'єктивне знання про предмет та його індивідуальну значущість для людини. Обґрунтовані дослідження мають наявність афективної регуляції мислення, що заклало фундамент для подальших наукових праць у галузі когнітивної психології. Принципу нерозривності афекту та інтелекту дотримувалася також Б. Зейгарник. Вчена стверджувала, що будь-який мисленнєвий акт неминуче пов'язаний із мотиваційною сферою, прагненнями та почуттями людини, тобто з її цілісною особистістю. Згідно з її висновками, конкретне явище чи подія можуть набувати різного сенсу для суб'єкта залежно від обставин, навіть якщо раціональна інформація про них залишається незмінною. Трансформація емоційного фону або сильні переживання здатні радикально змінити сприйняття значущості об'єктів та їхніх властивостей [39].

На сучасному етапі емоційний інтелект перебуває в епіцентрі уваги українських психологів. Варто наголосити, що найвагоміший внесок у

розробку цієї проблематики зробили такі фахівці, як Е. Носенко, Н. Коврига, С. Дерев'янка, М. Шпак, О. Лящ, І. Матійків та інші представники наукової спільноти.

В українському науковому просторі існують варіативні підходи до дефініції емоційного інтелекту. Зокрема, психолог О. Лящ трактує це поняття як когнітивну спроможність, що забезпечує осмислення та регулювання емоційної експресії індивіда [19]. Водночас українські вчені, Н. Коврига та Е. Носенко, розглядають емоційний інтелект крізь призму інтелектуальної виваженості, яка не лише допомагає піднятися над власними імпульсами та вразливістю, а й сприяє реалізації особистісних талантів і чеснот [9]. Аналізуючи емпіричні дані, отримані в працях Е. Носенко та Н. Ковриги, можна підсумувати те, що прояви емоційного інтелекту зумовлені внутрішньоособистісними якостями, а також ідентифікували п'ять ключових детермінантів цього феномену: рівні ситуативної та особистісної тривожності, параметри самооцінки, толерантність до невизначеності, показники академічних досягнень та специфіку обраних стратегій поведінки [6].

Отже, огляд наукових джерел демонструє, що як зарубіжні, так і українські психологи, які вивчали природу емоційного інтелекту, розцінюють його як багатогранний психологічний конструкт. Емоційний інтелект є комплексом ментальних здібностей до ідентифікації, усвідомлення та управління емоційним фоном. Він виступає фундаментальною інтегральною властивістю, що визначає продуктивність особистості в аспекті інтерпретації почуттів, синтезу емоційних сенсів та гармонізації взаємин, що дозволяє оптимізувати пізнавальні процеси й нівелювати деструктивні переживання, які гальмують розвиток і комунікацію, хоча певні дослідники ідентифікували цей концепт як частину соціального інтелекту, він вирізняється фокусом на глибоких внутрішніх станах, що мають стратегічне значення для самовдосконалення людини.

1.2. Структура та функції емоційного інтелекту

Емоційний інтелект розглядається як синтез когнітивних та афективних чинників [4]. Дана категорія охоплює здатність індивіда усвідомлювати та контролювати власні внутрішні стани, прагнення та переживання; вміння особистості розуміти оточуючих; можливість регулювати емоційну сферу через логічний аналіз і синтез; а також навичку спрямовувати емоції у русло конструктивного мислення тощо.

Поняття емоційного інтелекту має надзвичайно широке коло трактувань, що зумовлено суб'єктивними поглядами дослідників. Якщо звести всі трактування до єдиного знаменника, то емоційний інтелект – це майстерність управління власними почуттями, які здатні трансформувати хід думок у позитивний бік, допомагати в адаптації до стресу, сприяти ефективній взаємодії та побудові гармонійних стосунків з іншими. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту відзначаються чутливістю до своїх потреб і здатністю легко налагоджувати сприятливі соціальні контакти.

Таким чином, цей феномен є відображенням внутрішньої природи людини й безпосередньо корелює з її поведінкою та сприйняттям світу. Особа з розвиненим емоційним інтелектом краще розуміє як власну емоційну сферу, так і переживання оточуючих. Це стає запорукою вищої гнучкості та результативності в комунікації, такі особистості демонструють більшу відповідальність під час прийняття рішень і є успішними у своїй життєдіяльності.

У наукових джерелах психолого-педагогічного спрямування виокремлюють дві ключові концепції «емоційного інтелекту». Перша з них базується на поглядах таких дослідників, як Дж. Мейер, П. Саловей та Д. Карузо [6], котрі трактують емоційний інтелект, як спроможність ідентифікувати, генерувати емоції та трансформувати когнітивні процеси через регуляцію власних почуттів. Відповідно до позиції авторів, структура емоційного інтелекту охоплює чотири базові компоненти:

1. Здатність до сприйняття емоційних станів;

2. Практичне застосування особистих чи чужих емоцій;
3. Глибоке розуміння природи емоцій;
4. Вміння здійснювати управління емоційною сферою [5].

Друга модель, відома як гібридна або змішана, здобула значно ширшу популярність у науковому середовищі. Специфіка цього підходу полягає в інтеграції емоційного інтелекту з когнітивними, вольовими та індивідуально-психологічними характеристиками людини. Дані властивості забезпечують спроможність особистості адаптуватися до життєвих труднощів та ефективно їх долати.

Репрезентативним прикладом цього напрямку є праця «Емоційний інтелект» Д. Гоулмана [1], де емоційний інтелект визначається як майстерність суб'єкта розпізнавати та інтерпретувати власні й чужі емоції задля реалізації особистісних запитів. Також слід виділити вагомий науковий доробок Р. Бар-Она [3]. На його переконання, емоційний інтелект виступає сукупністю некогнітивних чинників, які визначають емоційні ресурси людини, необхідні для успішного розв'язання будь-яких проблем [2; 3].

Розроблений Р. Бар-Оном спеціалізований опитувальник детально розкриває такі грані емоційного інтелекту:

- інтраперсональні (розуміння власних емоцій, самоактуалізація, незалежність, самовираження та ін.);
- інтерперсональні (здатність до емпатії, соціальна відповідальність, міжособистісна взаємодія тощо);
- стресостійкість (адаптація до напруження, опанування імпульсивності);
- адаптивність (адекватне сприйняття реальності, гнучкість, зважене вирішення проблемних ситуацій);
- оцінка загального фону (оптимістичний настрій, відчуття щастя, реалізм та саморегуляція) [3].

За концепцією М. Зайднера, модель емоційного інтелекту постає як розгалужена система мета когнітивних можливостей, в основу якого

покладено ідею, що ілюструє взаємозумовленість емоційної компетентності та індивідуальних параметрів саморегуляції; саме поєднання емоційних, пізнавальних і волевих функцій визначає якість саморегуляції індивіда [8].

Розглядаючи емоційні здібності в структурі емоційного інтелекту, Д. Гоулман висунув ідею, що окремі структурні складники (усвідомлення та ідентифікація емоцій; їх регуляція та контроль) репрезентують передусім емоційний, а не когнітивний потенціал людини [6].

Згідно з поглядами О. Власової, емоційний інтелект визначається рівнем сформованості емоційних здібностей, які в її теорії виступають функціональним елементом ширших – соціальних – обдарувань. Вчена стверджує, що ці здібності відображають вміння диференціювати, коректно виявляти та опановувати власні почуття й переживання, а також брати відповідальність за їхній позитивний характер і відповідність соціокультурним нормам [8]. Емоційний інтелект трактується як емоційно-інтелектуальний ресурс, що виявляється через: емоційну сенситивність, рівень обізнаності, майстерність управління емоційною сферою.

Концепція емоційного інтелекту, розроблена Д. Люсінім, базується на розумінні цього феномену як спроможності особистості до усвідомлення, прийняття та регуляції емоційних станів як власних, так і оточуючих [8]. Дослідник виокремив у структурі даного конструкту два ключові вектори: внутрішньоособистісний та міжособистісний (соціальний). Перший складник визначає вміння корегувати власну поведінку, тоді як другий – відповідає за майстерність управління взаєминами з іншими людьми. Разом з тим автор підкреслив, що попри тісний взаємозв'язок цих компонентів, кожен із них детермінує специфічні стратегії взаємодії та активізує різні типи здібностей.

У межах внутрішньо особистісного аспекту вчений диференціював наступні елементи [21]:

- 1) усвідомлення особистих емоцій (ідентифікація переживань та здатність до їх словесного опису);

2) управління власними почуттями (вміння викликати та зберігати необхідні емоційні стани);

3) контроль експресії (спроможність опанувати зовнішні прояви своїх емоцій).

Міжособистісний аспект, своєю чергу, охоплює:

1) невербальне інтуїтивне розуміння чужих настроїв;

2) інтерпретацію емоцій інших через експресію (навичку «зчитувати» інформацію через міміку, інтонації та жести) [8].

Емоційний інтелект постає як багатогранна структура, що інтегрує такі базові компоненти: когнітивний (знання про природу емоцій та їх осмислення), емоційний (саморегуляція, стійкість, мотивація та продуктивне використання почуттів) та поведінковий (комунікативні навички й адаптивний потенціал).

Проаналізувавши наукові концепції та моделі структури емоційного інтелекту, можна виділити наступні компоненти емоційного інтелекту:

- Першим складником виступає когнітивний елемент, за допомогою якого людина формує знання про власні психічні потреби, зокрема про способи вираження емоцій, що є критично важливим для міжособистісних стосунків. До цього компонента відносяться процеси сприйняття та ідентифікації емоцій – як особистих, так і сторонніх. Індивід самостійно диференціює їх, спираючись на комплекс факторів: вербальну комунікацію, акустичні параметри, візуальну естетику зовнішності тощо. Вміння чітко визначати свої емоції є результатом успішної трансформації внутрішніх переживань у структурований досвід. Задля результативної комунікації особистості необхідно вміти розпізнавати емоційні стани, оскільки це є основою ефективної взаємодії в діловій та побутовій сферах. Розуміння власних емоцій також передбачає прийняття загальновизнаних соціальних норм щодо емоційної поведінки людей у конкретному середовищі. Особливе місце тут посідає емпатія, яка як спосіб спілкування означає глибоке занурення у внутрішній світ іншої людини та делікатне перебування в ньому.

Це передбачає чутливість до партнера, усвідомлення цінності та плинності життя, що відбувається без взаємного оцінювання чи осуду [2].

Таким чином, емпатійність дозволяє людині бути водночас відповідальною, активною та духовно витонченою. Усвідомлене ставлення до емоцій формується в процесі навчання та виховання, де емоційний інтелект безпосередньо впливає на комунікацію і творчу природу особистості, що потребує детального психолого-педагогічного аналізу.

- Наступним є афективний елемент, який виступає рушійною силою у процесі прийняття рішень та здатності корегувати життєві стратегії. Цей компонент структурно надважливим регулятором нашої свідомості та поведінки. Емоції є ядром, що фокусує увагу на значущих обставинах чи можливостях, допомагаючи когнітивним процесам і пам'яті. Емоційний фон може діяти по-різному, проте загалом він допомагає людині долати труднощі, які потребують негайних рішень. Отже, афективна сфера є фундаментом емоційного інтелекту і проявляється у фасилітації мислення, тобто здатності викликати або приборкувати власні емоції, виконувати роль регулятора, який дозволяє емоційним імпульсам проходити крізь когнітивну систему для їх перетворення на змістовні конструкції [30].

- Завершальним є конативний елемент, що виконує регуляторну функцію у прийнятті рішень та виступає мотиваційним стимулом у свідомості індивіда. Інтелектуальний чинник тут реалізується через управління емоціями та рефлексивну саморегуляцію. Таке управління є визначальним для гармонійного емоційно-інтелектуального становлення людини. Рефлексивний підхід допомагає особистості бути відкритою до всього спектру переживань, свідомо залучаючи або віддаляючи їх залежно від корисності. Індивід може керувати власними та чужими емоціями, аналізуючи їхню прозорість і типовість, пригнічуючи деструктивні стани на користь позитивних. Мотиваційна функція емоцій безпосередньо спрямовує людину до діяльності, де вкрай важливою є навичка стриманості. Надмірне придушення почуттів створює образ відчуженості, тоді як неконтрольована експресія є небажаною

як для самої людини, так і для її оточення. Адекватне вираження емоцій є запорукою психічного та фізичного добробуту [25].

Оскільки всі елементи емоційного інтелекту пов'язані в єдину систему, ключовим питанням постає характер взаємозв'язків між ними. Саме специфіка взаємодії складників цього конструкту визначає підсумкову стратегію поведінки людини в соціумі.

1.3. Емоційний інтелект у структурі професійних якостей майбутніх юристів

Ефективність фахівця у професійній сфері, безумовно, корелює з його теоретичною базою, практичними вміннями, загальною ерудицією та когнітивним потенціалом, тобто з показниками загального інтелекту, проте в більшості випадків, лише, високого рівня IQ виявляється замало для досягнення значних результатів [1].

Юридична діяльність належить до категорії професій із підвищеною психологічною складністю, де емоційний інтелект виступає не просто особистісною рисою, а фундаментальним компонентом професійної придатності. Специфіка праці правника – судді, адвоката чи слідчого – полягає у постійному перебуванні в епіцентрі соціальних конфліктів, що потребує здатності до тонкої емоційної регуляції. У структурі професійних якостей майбутнього фахівця емоційний інтелект виконує роль інтегративного регулятора, який дозволяє поєднувати суворий правовий формалізм із гнучкістю психологічного аналізу. Це забезпечує ефективність пізнавальної діяльності, оскільки кожна справа вимагає від юриста не лише сухої логіки, а й здатності ідентифікувати приховані емоційні мотиви учасників процесу [17].

Емоційно-вольова сфера професійного становлення студента-юриста розкриває внутрішню сутність майбутнього фахівця та систему чинників, через які проявляється його позиція щодо потенційних робочих сценаріїв. Специфіка емоційно-вольових процесів майбутніх спеціалістів полягає у безпосередній візуалізації кореляції між мотиваційними установками та їхнім

практичним втіленням. У навчально-професійній діяльності майбутнього юриста ці процеси виступають ключовим інструментом регуляції когнітивної активності, інформаційного обміну та налагодження комунікативних зв'язків.

Емоційні прояви здатні спричиняти певні трансформації у психічному стані майбутнього професіонала, провокувати деструктивні обставини, протиріччя чи ризики, що в результаті призводять до небажаних соціальних змін особистості. Сутність проблеми полягає у необхідності розвитку в майбутніх правників майстерності саморегуляції, підтримки стабільно високої продуктивності та здатності провадити діяльність безконфліктно навіть у складних стресогенних умовах [11].

Емоційний інтелект, що розглядається як сукупність емоційних та соціальних здібностей, відкриває нові горизонти для підвищення ефективності комунікації у правовій сфері. Він виступає одним із ключових регуляторів взаємовідносин між суб'єктами права, зокрема у взаємодії між юристом та його підзахисним або клієнтом, сприяючи глибинному сприйняттю та адекватному розумінню сторін, їхніх внутрішніх станів і мотивів.

До фундаментальних здібностей емоційного інтелекту юриста належать:

- Розуміння (осмислення) емоцій – спроможність юриста аналізувати складні емоційні комплекси, простежувати зв'язки між переживаннями та їхніми причинами, прогнозувати переходи від одного емоційного стану до іншого, а також інтерпретувати вербальну інформацію про почуття. Початковим етапом цього процесу є розпізнавання емоцій, що охоплює ідентифікацію станів, розрізнення щирих проявів від навмисної імітації за допомогою аналізу міміки, пантоміміки та специфічних особливостей вокалізації співрозмовника [19].

- Управління емоціями (усвідомлене регулювання емоцій) – здатність до вольового контролю над власними емоційними реакціями в напружених ситуаціях (наприклад, у судовому засіданні чи під час допиту). Це передбачає вміння знижувати інтенсивність негативних станів, усвідомлювати навіть неприємні емоції та конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації, не

вдаючись до механічного придушення негативу, що є критично важливим для збереження об'єктивності професійної позиції [26].

У межах юридичної практики емоційний інтелект є наскрізним елементом на всіх етапах діяльності: від первинної консультації, де встановлення довірчої дистанції з клієнтом є критичним для збору достовірної інформації, до безпосереднього представництва інтересів у суді та професійної взаємодії з колегами, суддями чи процесуальними опонентами.

Високий рівень емоційного інтелекту суттєво покращує навички управління стресом, що є надійним бар'єром проти професійного вигорання правника [22]. Варто зауважити, що розвинений емоційний інтелект юриста прямо корелює із задоволеністю клієнта результатом співпраці, позитивно впливаючи на обох суб'єктів взаємодії: завдяки цьому нівелюється рівень конфліктності та зростає загальна ефективність правової допомоги.

Юрист має володіти широким спектром знань і навичок, а також специфічними професійно важливими якостями. У комунікативному аспекті юридична професія є класичним прикладом соціальних спеціальностей, що вимагають розвинених інтерперсональних здібностей – якостей особистості, які гарантують успішну взаємодію, глибоке розуміння мотивів людей, результативний вплив на учасників процесу та майстерність в організації спільних правових дій.

Тому, при описі професійного профілю юриста більшість дослідників акцентують увагу на характеристиках, що містять емоційні складники. До них належать: емоційна стриманість та врівноваженість (здатність зберігати спокій у гострих процесуальних суперечках); емпатія та експресивна сенситивність (вміння відчувати стан клієнта або свідка); професійна дієвість (спроможність переконувати людей, активізувати їхню правову позицію, обирати найефективніші методи емоційно-вольового впливу та точно визначати момент для їх застосування); комунікативна гнучкість, (передбачає повний контроль над власними емоціями під час офіційного спілкування) [21].

У юридичній діяльності емоційний інтелект виступає і як інструмент професійного впливу на учасників правовідносин, і як засіб збереження ментального здоров'я самого фахівця. Емоційний інтелект правника – це синтез емоційних здібностей та компетенцій, що викристалізуються в процесі навчання та практичного досвіду. Як зазначають дослідники, якщо юрист позбавлений такої якості, як емоційна компетентність, його взаємодія з підзахисним або потерпілим перетворюється на формальну рольову гру, де фахівець спирається на власні суб'єктивні припущення, а не на реальне розуміння емоційного та фактичного стану людини [36].

Вміння опанувати власну емоційну сферу допомагає юристу контролювати деструктивні почуття та імпульсивні реакції, що сприяє збереженню розважливості й аналітичного підходу в складних правових ситуаціях. Ця здатність підвищує рівень толерантності до ситуацій правової невизначеності та зміцнює професійну впевненість під час публічних виступів чи переговорів.

Спроможність юриста ідентифікувати та інтерпретувати емоції, що виникають у процесі його професійної діяльності, а також використовувати їх як інструмент для вирішення правових завдань, визначає специфіку проблемного поля нашого дослідження у взаємозв'язку з загальною ефективністю правничої роботи.

Емоційний інтелект юриста – це когнітивна здатність сприймати й аналізувати емоційні стани, підвищувати продуктивність мислення за допомогою емоційного ресурсу, розуміти емоційні прояви учасників процесу та здійснювати рефлексивну регуляцію власного стану. У якій би галузі права не працював фахівець (адвокатура, суд, слідство), успішність його роботи, окрім фундаментальних знань норм закону, детермінується особистісними властивостями.

До найбільш значущих властивостей особистості юриста належать [32]:

- Автентичність та толерантність до невизначеності (здатність приймати рішення при неповноті доказової бази);

- Розвинене самопізнання та відкритість до професійного досвіду;
- Глибокий інтерес до людей та терплячість у процесі комунікації з клієнтами чи свідками;
- Чутливість до установок та прихованих мотивів поведінки інших осіб;
- Емоційна стабільність та об'єктивність (неупередженість);
- Здатність викликати довіру та безумовна повага до прав і свобод людини.

Ефективний юрист – це, насамперед, зріла особистість. Емоційний інтелект є невід'ємною якістю успішного правознавця, що обґрунтовується такими складовими, як: самосвідомість, самоконтроль, емпатія, а також висока мотивація та самомотивація до пошуку справедливості.

Результати експертних опитувань серед правників свідчать, що більшість із них виокремлюють здатність практично вирішувати комунікативні завдання («талант спілкування») як спеціальну здібність, необхідну для юридичної практики. У структурі цієї здібності виокремлюються:

1. Вміння повно та адекватно сприймати людину (професійна спостережливість, миттєва орієнтація в процесуальній ситуації);
2. Вміння розуміти внутрішні властивості особистості (правова інтуїція, розуміння психологічного підтексту свідчень);
3. Здатність до співпереживання (емпатія, повага до людської гідності, готовність надати кваліфіковану допомогу);
4. Вміння аналізувати власну стратегію поведінки (професійна рефлексія);
5. Вміння управляти собою та ходом процесуального спілкування (високий рівень самоконтролю) [10].

На думку української дослідниці С. Дерев'яно [8], адаптовану до юридичного контексту, найбільш критичними для ефективного виконання професійних обов'язків юриста є такі аспекти: на початковому етапі взаємодії

це здатність розпізнавати емоції інших учасників процесу. Точне розшифрування емоційної експресії клієнта, свідка чи опонента сприяє глибшому розумінню суті правової проблеми та встановленню необхідного психологічного контакту.

Стан емпатії є фундаментальним у роботі юриста-практика, проте у зрілого фахівця вона набуває професійної форми: правник інтуїтивно відчуває межу («дистанцію»), нижче якої не слід занурюватися в емоційний стан клієнта, щоб не втратити об'єктивність. Така якість, як емоційна обізнаність, дозволяє юристу професійно реалізовувати свою діяльність, адже багатий емоційний словник допомагає урізноманітнити стратегії спілкування та знайти спільну мову навіть зі «складним» підзахисним чи агресивним опонентом. Здатність до управління емоціями тісно корелює із засвоєнням навичок саморегуляції та суворим контролем власної експресії під час судових засідань чи слідчих дій [7].

Прогноз ефективності роботи юриста можна розрахувати на основі швидкості розпізнавання змін у поведінці людини (рівень емоційного інтелекту) та оцінки сили впливу професіонала на поведінку іншої особи (рівень соціальної фасилітації або здатності до переконання та підтримки).

Здатність до розуміння, як і спроможність до управління емоціями, може бути спрямована як на власні стани, так і на переживання інших людей. Таким чином, у структурі професіоналізму юриста виділяють:

- Внутрішньоособистісний емоційний інтелект (ВЕІ): контроль над своїм стресом, гнівом чи хвилюванням.
- Міжособистісний емоційний інтелект (МЕІ): вплив на емоційну атмосферу переговорів чи судового процесу [41].

Емоційний інтелект дозволяє юристу оперативно виявити причини виникнення негативних емоцій і нейтралізувати їх, замість того, щоб перебувати під їхнім тиском тривалий час. Він дає змогу глибше розуміти справжні мотиви поведінки людей, що означає вміння знаходити потрібних партнерів та ефективно взаємодіяти з усіма учасниками правовідносин. Це є

життєво необхідним для фахівців системи «людина-людина», де від точності емоційної оцінки часто залежить доля правового рішення.

Успішність професійного шляху, вибудовування кар'єри в юриспруденції та результативність окремих її етапів залежать не лише від академічних знань та прикладних умінь правника, а й від його індивідуально-психологічних особливостей. Навчання у закладі вищої освіти є критично важливим етапом професійного становлення та сензитивним періодом для розвитку необхідних фахових якостей, оскільки провідною формою активності студентів стає саме навчально-професійна діяльність [28].

Саме на цьому етапі виникає гостра потреба у цілеспрямованій роботі, орієнтованій на формування професійно значущих рис. Тому вивчення емоційного інтелекту як однієї з базових професійних характеристик фахівців юридичного профілю є надзвичайно актуальним завданням сучасної юридичної психології.

До особливостей емоційного інтелекту майбутніх юристів можна віднести певні гендерні відмінності. Дослідження вказують, що студентки частіше прагнуть свідомо контролювати зовнішні прояви агресії та почуття провини, намагаючись зберегти етичну дистанцію, що меншою мірою притаманне студентам-юнакам.

Емоційний інтелект виконує стратегічну стресозахисну функцію у професійній діяльності сучасного юриста, який постійно працює в умовах конфлікту. Ефективності правничої роботи сприяють такі здібності в структурі емоційного інтелекту, як:

- Спроможність до точного розпізнавання емоцій учасників процесу;
- Професійна емпатія, що дозволяє розуміти позицію клієнта;
- Емоційна обізнаність, яка допомагає орієнтуватися у складних соціальних ситуаціях [3]

Отже, емоційний інтелект є однією з найважливіших компетенцій майбутніх юристів, яка безпосередньо визначає їхню професійну

спроможність, конкурентоспроможність на ринку праці та загальну життєву успішність.

Висновок до розділу I

Проаналізували зміст поняття емоційний інтелект: теорії та концепції, що дозволяє констатувати, що емоційний інтелект є багатогранною психологічною категорією, яка охоплює здатність до саморегуляції, емпатії та управління соціальними взаємодіями. Вивчення праць сучасних дослідників підтверджує, що для юридичної сфери емоційний інтелект виступає стратегічним ресурсом, оскільки він забезпечує ефективність комунікації, переконливість у переговорах та стійкість до стресових чинників, стаючи новим орієнтиром успішної професійної кар'єри.

Розглянули структуру та функції емоційного інтелекту. Структура базується на взаємозв'язку між усвідомленням власних і чужих емоцій (когнітивний аспект), здатністю до фасилітації мислення та емпатії (афективний аспект) та вольовим управлінням емоційними станами для досягнення цілей (конативний аспект). Основними функціями емоційного інтелекту виступають: адаптивна (забезпечує гнучке пристосування до стресових умов); комунікативна (дозволяє будувати конструктивні взаємини на засадах емпатії); регулятивна (полягає у здатності спрямовувати емоційну енергію в річище раціонального прийняття рішень і позитивного мислення).

Охарактеризували емоційний інтелект у структурі професійних якостей майбутніх юристів, який є базовою професійною компетенцією, що забезпечує ефективність діяльності в умовах підвищеного стресу та конфліктності. Його значення реалізується через три ключові вектори: професійну стійкість, комунікативну ефективність та регулятивно-вольовий контроль.

РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ

2.1. Організація та методи емпіричного дослідження

Проведення емпіричного дослідження передбачало підбір психодіагностичних методик для дослідження особливостей емоційного інтелекту у студентів-юристів. У ході дослідження прийняло участь 80 респондентів Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ. Для зручності збирання даних, діагностика досліджуваних проводилась онлайн за допомогою спеціально розробленої Google-форми.

З метою виконання завдань емпіричного дослідження було використано такий психодіагностичний інструментарій:

1. Опитувальник «Емоційний інтелект» Н. Холла [4];
2. Опитувальник емоційного інтелекту «ЕмІн» (Д. Люсін) [46];
3. Багатофакторний опитувальник для вимірювання психологічної гнучкості (MPFI, коротка форма) [26].

Емпіричне дослідження складалось з таких етапів:

1. Визначення комплексу психодіагностичних методик.
2. Проведення опитування за допомогою обраного методичного інструментарію.
3. Систематизація та підрахунок отриманих показників.
4. Інтерпретація та змістовний розгляд результатів.

Розглянемо більш детально психодіагностичні методики:

1. Опитувальник «Емоційний інтелект» Н. Холла. Даний інструментарій демонструє особливості застосування емоцій у життєдіяльності індивіда та окреслює різноманітні аспекти емоційного інтелекту: самосприйняття, взаємодію з оточуючими, комунікативні вміння, а також життєві орієнтири й прагнення до внутрішньої рівноваги. В основу опитувальника покладено концепцію емоційного інтелекту як персональної властивості, що забезпечує

ідентифікацію власних переживань, контроль над ними та розуміння емоційних станів у конкретних обставинах.

Даний опитувальник містить 30 висловлювань та 5 шкал, що описують певні аспекти життєдіяльності, які потрібно оцінити відповідним числовим показником навпроти кожного вислову, керуючись власною оцінкою запропонованих тверджень: повністю заперечую (-3 бали); переважно не погоджуюся (-2 бали); схилиюся до незгоди (-1 бал); певною мірою погоджуюся (+1 бал); здебільшого згоден (+2 бали); абсолютно згоден (+3 бали).

Для кожної шкали визначається підсумковий бал із обов'язковим врахуванням математичного знака («+» чи «-»). Зростання позитивного сумарного значення свідчить про вищий ступінь прояву відповідної емоційної властивості. Додатково обчислюється загальний інтегративний показник емоційного інтелекту шляхом додавання результатів за всіма шкалами методики.

Опис шкал даної методики:

1. Емоційна обізнаність – це здатність ідентифікувати та осмислювати власні переживання, що передбачає безперервне розширення особистого понятійного апарату у сфері почуттів. Особи з високими показниками за цим параметром краще за інших усвідомлюють нюанси свого внутрішнього психологічного стану.

2. Управління власними емоціями – це прояв емоційної лабільності та гнучкості, що, іншими словами, означає здатність до свідомої регуляції своїх емоційних реакцій.

3. Самомотивація – це процес координації власної поведінки через механізми довільного контролю над емоційною сферою.

4. Емпатія – це здатність диференціювати емоції оточуючих, схильність до співпереживання актуальному стану іншої особи та щира готовність надати психологічну допомогу. Дана навичка дозволяє зчитувати стан партнера по

комунікації через невербальні сигнали: міміку, пантоміміку, інтонаційні відтінки та пози.

5. Розпізнавання емоцій інших людей – це сукупність умінь, що дозволяють здійснювати ефективний вплив на емоційний стан оточуючих.

Обробка та інтерпретація результатів: Показники парціального емоційного інтелекту (за кожним окремим параметром) диференціюються відповідно до отриманих значень: від 14 балів і вище – високий рівень; в межах 8–13 балів – середній; 7 балів та нижче – низький. Загальний інтегративний показник емоційного інтелекту, що розраховується як сума за всіма шкалами з урахуванням знаків, класифікується за такими критеріями: 70 балів і більше – високий; діапазон 40–69 балів – середній; 39 балів та менше – низький.

2. *Опитувальник емоційного інтелекту «ЕмІн» (Д. Люсін)*. Метою даної методики є здійснення аналізу різнобічних компонентів емоційного інтелекту респондента. Даний інструментарій містить 46 висловлювань, щодо яких досліджуваному необхідно визначити рівень власної згоди, застосовуючи чотирибальну шкалу оцінювання (абсолютно не згоден, переважно не згоден, здебільшого згоден, цілком згоден). Зазначені твердження групуються у п'ять профільних субшкал, які, у свою чергу, інтегруються у чотири узагальнені шкали вищого порядку.

У системі емоційного інтелекту (ЕІ) розмежовують міжособистісний аспект (МЕІ), що відповідає за сприйняття та регуляцію емоцій оточуючих, внутрішньоособистісний аспект (ВЕІ), орієнтований на усвідомлення та контроль власних станів, а також загальні здатності до розуміння (РЕ) та управління (УЕ) емоційною сферою. На першому етапі здійснюється кількісний підрахунок балів за кожним показником відповідно до встановленого ключа. Опитувальник ЕмІн дозволяє отримати результати за двома субшкалами, що характеризують складники МЕІ, та за трьома субшкалами, які відображають різні параметри ВЕІ.

Міжособистісний ЕІ:

Шкала МР (Розуміння емоцій інших): Здатність ідентифікувати емоційні стани оточуючих, спираючись на зовнішню експресію (мімічні реакції, пантоміміку, вербальні інтонації) або інтуїтивне відчуття; виражена сензитивність до внутрішніх переживань інших людей.

Шкала МУ (Управління емоціями інших): Вміння моделювати емоційне тло оточуючих, стимулювати певні почуття або мінімізувати інтенсивність деструктивних реакцій. Дана характеристика може свідчити про потенційну схильність до маніпулятивного впливу.

Внутрішньоособистісний ЕІ:

Шкала ВР (Розуміння власних емоцій): Рівень усвідомлення особистістю своєї емоційної сфери, що включає диференціацію та чітку ідентифікацію станів, з'ясування причин їх виникнення та навичку словесного опису переживань.

Шкала ВУ (Управління власними емоціями): Внутрішня потреба та здатність до вольової регуляції емоційного стану, що проявляється у викликанні конструктивних почуттів та стримуванні небажаних реакцій.

Шкала ВЕ (Контроль експресії): Здатність здійснювати свідомий моніторинг та обмеження зовнішніх проявів власних емоцій перед оточуючими.

Показники за шкалами міжособистісного (МЕІ) та внутрішньоособистісного (ВЕІ) емоційного інтелекту визначаються через підсумовування значень відповідних субшкал: $MEI = MP + MU$; $VEI = VR + VU + VE$. Додатково здійснюється окреме обчислення балів за параметрами «розуміння емоцій» та «управління емоціями» шляхом математичного додавання результатів споріднених субшкал: $PE = MP + VR$; $UE = MU + VU + VE$.

Принцип їх формування ґрунтується на відсотковому розподілі: дуже низькі показники охоплюють 10% мінімальних результатів, низькі бали розташовуються в межах від 11% до 30%, середні значення охоплюють

діапазон від 31% до 70%, високі показники відповідають проміжку від 71% до 90%, а гранично високі результати належать до інтервалу від 91% до 100%.

3. *Багатофакторний опитувальник для вимірювання психологічної гнучкості (MPFI, коротка форма)*. Дана методика застосовується для діагностики аспектів, що формують психологічну гнучкість особистості. Діагностичний інструментарій містить 24 твердження, розподілених за 12 субшкалами, які інтегруються у два узагальнені показники – «Психологічна гнучкість» та «Психологічна негнучкість».

Перший конструкт охоплює такі параметри, як прийняття, усвідомленість поточного моменту, селф як контекст, когнітивне розділення, життєві цінності та проактивність, тоді як до другого відносяться: уникання досвіду, дефіцит контакту з теперішнім, селф як контент, когнітивне злиття, ігнорування цінностей та бездіяльність.

Завдяки встановленим індикаторам методика аналізує механізми, що оптимізують адаптивне реагування на внутрішні стани та сприяють відкритій, усвідомленій і ціннісно-орієнтованій життєвій позиції, на противагу негнучкості, яка через ригідність реакцій та стратегії уникнення провокує зростання дистресу й відчуття стагнації.

2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження

Розглянемо результати за опитувальником «Емоційного інтелекту» Н. Холла, який дозволив встановити інтегральний показник емоційного інтелекту студентів-юристів, а також проаналізувати такі його структурні елементи, як: здатність до усвідомлення емоцій, регуляція власних станів, вольова самомотивація, рівень емпатійності та вміння ідентифікувати почуття оточуючих.

За результатами інтегрального показника емоційного інтелекту у майбутніх правників (див.рис.2.1.) переважає середній рівень (58%). Ці особи володіють базовими навичками ідентифікації та осмислення власних переживань, а також спроможні до певної міри здійснювати свідому регуляцію

своїх емоційних реакцій. Вони здатні розпізнавати емоційні стани оточуючих через невербальні сигнали, такі як міміка чи інтонації, проте ці навички можуть виявлятися нестабільно, залежно від складності ситуації.

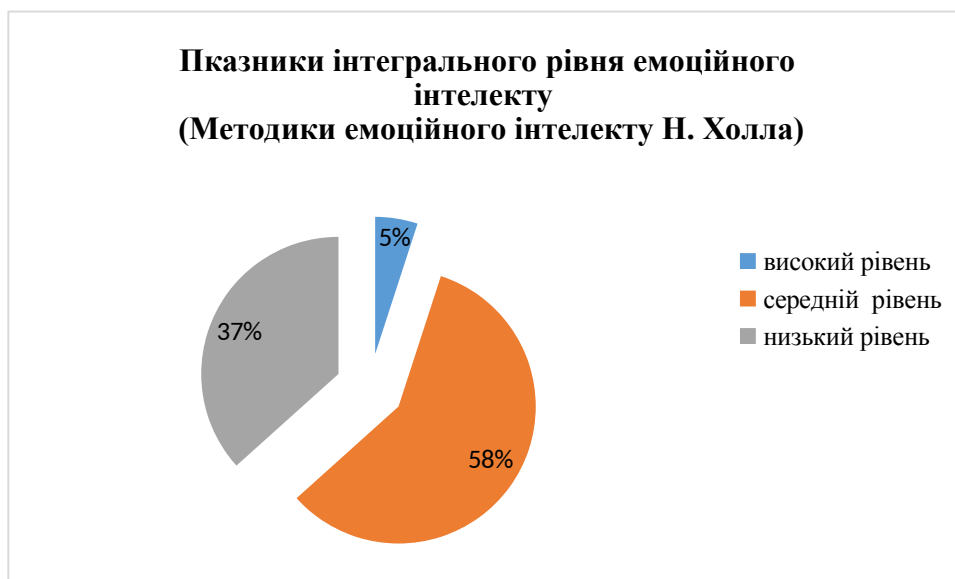

Рис.2.1. Показники інтегрального рівня емоційного інтелекту результати за опитувальником «Емоційного інтелекту» Н. Холла

Низький рівень (37%) виявлено у значній частині вибірки, що можуть демонструвати труднощі у сфері емоційної саморегуляції. Для цих осіб характерним може бути обмежений понятійний апарат у сфері почуттів, що ускладнює процес ідентифікації нюансів власного внутрішнього стану. Низькі показники вказують на дефіцит емоційної лабільності та гнучкості, що проявляється у складнощах з керуванням небажаними емоціями та недостатньо розвиненою здатністю до емпатійного співпереживання оточуючим. Найменший відсотковий показник виявлено для досліджуваних із високим рівнем інтегрального емоційного інтелекту (5%). Такі особи характеризуються розвиненою здатністю до вольової координації власної поведінки через управління емоційною сферою, демонструють високу емоційну обізнаність, сензитивність до внутрішніх станів інших людей та здатність до конструктивного впливу на загальне емоційне тло в колективі.

Таким чином, загальний інтегративний показник підтверджує, що для більшості студентів актуальним завданням залишається розвиток емоційної

обізнаності та навичок самомотивації, зокрема, для 37% вибірки критично важливим є розширення «словника емоцій» та освоєння технік довільного контролю над емоційними проявами для зниження дистресу.

Розглядаючи показники парціального емоційного інтелекту за методикою емоційного інтелекту Н. Холла (див.рис.2.2.) виявлено найвищі показники у шкалах «Емпатія» ($M=10,3$) та «Розпізнавання емоцій інших» ($M=10,2$), що вказує на те, що студенти-юристи найкраще адаптовані до зовнішньої комунікації, вони здатні зчитувати невербальні сигнали (міміку, пози, інтонації) та розуміти стан клієнта чи опонента, а також такі результати свідчать про сформовану готовність до соціальної взаємодії та надання підтримки.

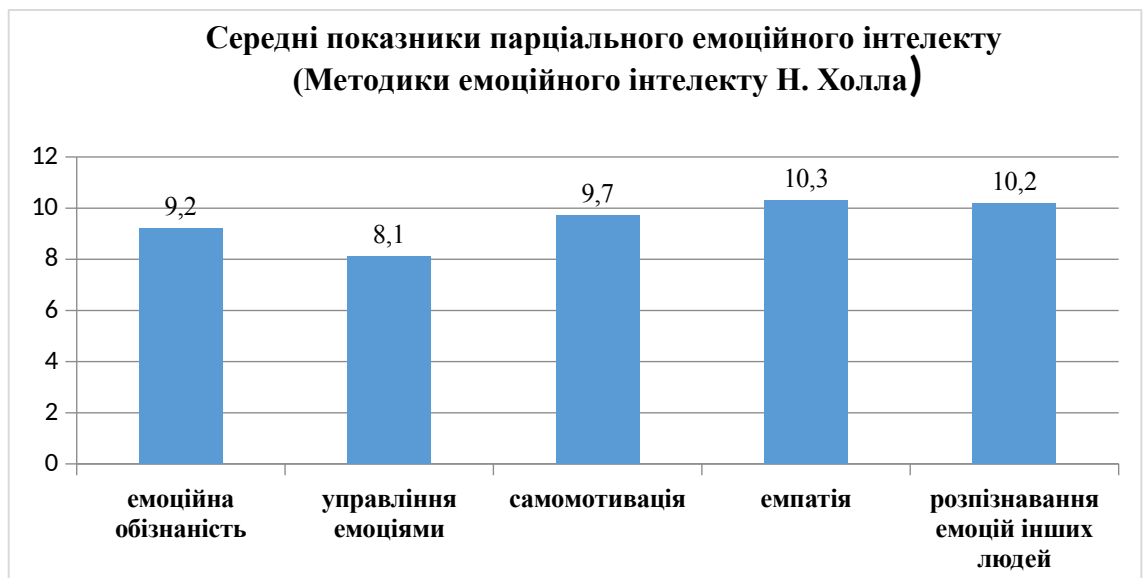

Рис.2.2. Показники парціального емоційного інтелекту за методикою емоційного інтелекту Н. Холла

Середні показники констатовано у шкалах «Самомотивація» ($M=9,7$) та «Емоційна обізнаність» ($M=9,2$). Рівень усвідомлення власних емоцій та здатність до саморегуляції перебувають у межах середньо-низьких значень. Студентам іноді бракує «лексикону емоцій» для точної ідентифікації своїх станів, хоча вони намагаються координувати свою поведінку через вольовий контроль.

Найнижчий показник отримано у шкалі «Управління емоціями» ($M=8,1$), яка являється найбільш критичною зоною для даної вибірки, адже низький бал свідчить про недостатню емоційну лабільність та гнучкість. У стресових ситуаціях (судові дебати, робота з правопорушеннями) студенти можуть відчувати труднощі зі свідомою регуляцією своїх реакцій, що призводить до швидкого емоційного вигорання.

Отже, результати дослідження виявили те, що студенти-юристи краще розуміють емоції оточуючих (екстернальні навички), ніж здатні керувати власним емоційним станом (інтернальні навички).

Аналіз результатів за опитувальником емоційного інтелекту «ЕМІн» (Д. Люсін) дає змогу спостерігати наступні показники (див.рис.2.3.): домінуючими шкалами з найвищими показниками зафіксовано «Управління чужими емоціями» ($M=25,7$ бала) та «Розуміння чужих емоцій» ($M=23,2$ бала). Такі показники вказують на сформовану здатність майбутніх правників ідентифікувати емоційні стани оточуючих на основі невербальної експресії або інтуїції, а також вміння моделювати емоційний стан спілкування та мінімізувати небажані реакції опонентів.

Середній рівень розвитку демонструє шкала «Розуміння своїх емоцій» ($M=21,2$ бала). Такі студенти-юристи загалом спроможні до усвідомлення та вербального опису власних переживань, розпізнавання їхніх причин та ідентифікації конкретних станів. Показник за шкалою «Контроль експресії» (20,5 бала) підтверджує наявність навичок моніторингу зовнішніх проявів емоцій, що є важливою професійною рисою для юридичної діяльності.

Найнижчий результат виявлено за шкалою «Управління своїми емоціями» ($M=17,1$ бала) – це свідчить про недостатню здатність до вольової регуляції власного стану, труднощі у стримуванні деструктивних почуттів та низьку потребу в активному підтриманні позитивного емоційного тону.

Рис.2.3. Середні показники емоційного інтелекту за опитувальником емоційного інтелекту «Емін» (Д. Люсін)

Таким чином, для вибірки студентів-юристів характерним є високий потенціал до міжособистісної взаємодії та маніпулятивного впливу при одночасному дефіциті внутрішніх механізмів саморегуляції, що створює передумови для емоційної нестабільності у складних професійних ситуаціях.

Аналіз отриманих даних за шкалою міжособистісного емоційного інтелекту за опитувальником «Емін» (див.рис.2.4.) об'єднує здатності до розуміння емоцій інших (МР) та управління ними (МУ). Згідно отриманих результатів домінує середній рівень (62%), що свідчить про сформованість базових навичок соціальної взаємодії. Такі студенти спроможні адекватно ідентифікувати емоційні стани оточуючих у стандартних ситуаціях, володіють загальноприйнятими нормами емоційної регуляції в колективі, а також мають достатню сензитивність, проте в критичних або конфліктних обставинах можуть відчувати труднощі з точним розпізнаванням тонких невербальних сигналів. У 20% досліджуваних виявлено високий рівень МЕІ, як ознака того, що таким особам властива виражена здатність до емпатії та інтуїтивного відчуття внутрішнього світу партнера по спілкуванню та ефективно моделюють емоційне стан, здатні мінімізувати деструктивні реакції в групі.

Рис.2.4. Показники міжособистісного емоційного інтелекту за опитувальником «Емін»

Низький рівень MEI у 18% респондентів вказує на певні дефіцити в комунікативній сфері: складність у зчитуванні зовнішньої експресії (пантоміміки, жестів), емоційна відстороненість або нерозуміння причин виникнення тих чи інших почуттів у оточуючих та труднощі у вольовому впливі на атмосферу в колективі, що може призводити до соціальної дезадаптації або частих міжособистісних конфліктів.

За результатами внутрішньоособистісного емоційного інтелекту (ВЕІ) за опитувальником «Емін» (див.рис.2.5.) свідчать, що більшість респондентів (59%) мають середній рівень VEI, що вказує на достатню здатність до самоусвідомлення та вольової регуляції власних станів. Значна частка опитаних (33%) продемонструвала низький рівень, що може бути ознакою труднощів у диференціації власних емоцій та обмеженого контролю над зовнішньою експресією, лише 8% вибірки мають високий рівень, що демонструє осіб із розвинутою навичкою чіткої ідентифікації причин своїх переживань та ефективним самомоніторингом.

Рис.2.5. Показники внутрішньособистісного емоційного інтелекту за опитувальником «Емін»

На основі порівняльного аналізу середніх показників емоційного інтелекту (EI) між курсантами-слідчими та студентами-юристами (див.рис.2.6.) можна зробити наступні висновки: курсанти виявляють вищі здібності до розуміння ($M=25,3$) та управління чужими емоціями ($M=27,3$) порівняно зі студентами-юристами ($M=22,2$ та $M=24,8$ відповідно). Така тенденція свідчить про їхню вищу готовність до ідентифікації емоційних станів оточуючих за зовнішньою експресією та здатність ефективно моделювати емоційне тло під час професійної взаємодії. У курсантів-слідчих значно вищий показник контролю експресії ($M=25,5$) порівняно зі студентами ($M=23,2$). Це відображає їхню здатність свідомо обмежувати зовнішні прояви власних емоцій, що є критично важливою професійною навичкою в правоохоронній діяльності. Показники управління своїми емоціями у обох груп перебувають на приблизно однаковому рівні ($M=18,3$ у курсантів та $M=17,9$ у студентів), що є найнижчим результатом серед усіх шкал. Це вказує на спільну потребу обох категорій у розвитку навичок вольової регуляції та стримування небажаних внутрішніх реакцій. Єдиним параметром, де студенти ($M=20,5$) переважають курсантів ($M=18,4$), є розуміння власних емоцій. Студенти-юристи виявляють вищий рівень усвідомлення своєї емоційної

сфери, краще диференціюють власні стани та їхні причини порівняно з курсантами.

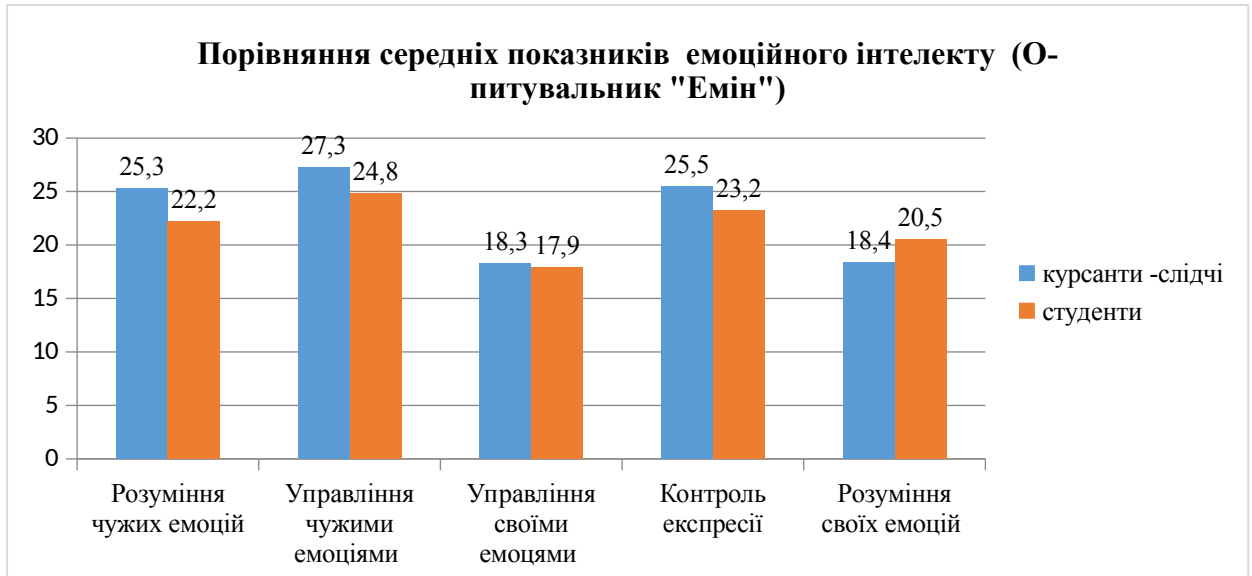

Рис.2.6. Порівняння середніх показників емоційного інтелекту курсантів-слідчих та студентів-юристів за опитувальником «Емін»

За допомогою порівняльного аналізу результатів дослідження парціального емоційного інтелекту за методикою Н. Холла (див.рис.2.7.) свідчать, що середні показники обох груп респондентів за всіма шкалами перебувають у межах 8–13 балів, що відповідає середньому рівню розвитку емоційної компетентності, що свідчить про наявність базових навичок саморегуляції та соціальної перцепції у майбутніх фахівців. Найвищі результати в обох категоріях зафіксовані за шкалою розпізнавання емоцій інших людей ($M=10,4$ бала у курсантів та $M=10,7$ бала у студентів), що підтверджує їхню здатність ефективно зчитувати невербальні сигнали та впливати на стан оточуючих. Студенти-юристи демонструють вищу схильність до співпереживання та довільного контролю поведінки, про що свідчать їхні переваги у показниках емпатії ($M=10,5$) та самомотивації ($M=8,8$) порівняно з курсантами, водночас курсанти-слідчі виявляють кращу здатність до свідомої регуляції власних реакцій ($M=8,9$ бала), тоді як у студентів цей показник становить лише $M=7,5$ бала, що класифікується як низький рівень управління емоціями. Показники емоційної обізнаності в обох групах є

стабільними ($M=9,5$ та $M=9,8$ бала), що вказує на сформовану здатність ідентифікувати та осмислювати власні внутрішні переживання.

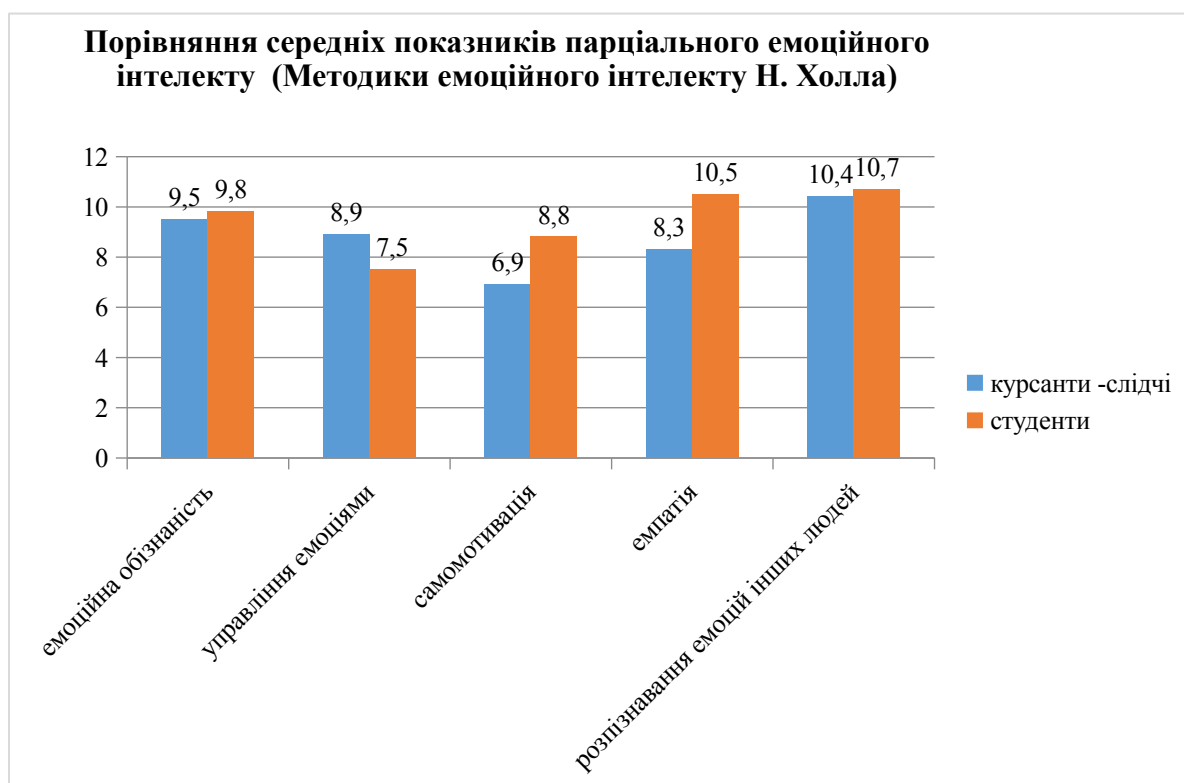

Рис.2.7. Порівняльний аналіз результатів дослідження парціального емоційного інтелекту за методикою Н. Холла серед курсантів-слідчих та студентів-юристів

За допомогою багатфакторного опитувальника для вимірювання психологічної гнучкості (MPFI) здійснено кореляційний аналіз (див.рис.2.8), який дав змогу виявити кореляційну плеяду, яка відображає специфічну структуру психологічної гнучкості, яка є критично важливою для майбутньої юридичної практики. Центральним елементом виступає емоційна обізнаність, що через прямий зв'язок із розумінням власних емоцій та усвідомленням поточного моменту дозволяє юристу зберігати об'єктивність та уникати когнітивного злиття з деструктивним контентом під час роботи з професійними стресорами. Високий рівень емпатії у студентів-юристів ($M=10,5$ балів за Н. Холлом) корелює з показником «прийняття», що свідчить про їхню готовність до відкритої взаємодії з клієнтами та колегами без

використання стратегій уникання досвіду. Зв'язок емпатії із конструктом «селф як контекст» підкреслює здатність майбутніх правознавців диференціювати власну особистість від складнощів професійних ситуацій, що забезпечує перехід до проактивності та ціннісно-орієнтованої діяльності замість бездіяльності.

Таким чином, розвиток емоційного інтелекту безпосередньо зумовлює формування психологічної гнучкості, необхідної для ефективного правозастосування та збереження ментального здоров'я в умовах високої відповідальності.

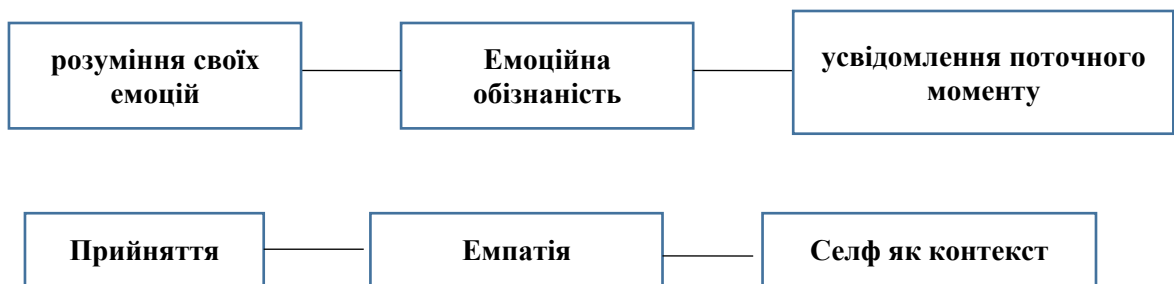

Рис.2.8. Кореляційна плеяда взаємозв'язків показників емоційного інтелекту та компонентів психологічної гнучкості (за методиками Н. Холла та MPFI)

Встановлені кореляційні зв'язки підтверджують, що емоційна сфера безпосередньо детермінує рівень психологічної гнучкості майбутніх правників: здатність усвідомлювати свої почуття виступає запобіжником професійного «застрягання» та дозволяє залишатися в контактi з реальністю навіть у стресових ситуаціях. Емоційний інтелект студентів-юристів функціонує як внутрішній ресурс, що забезпечує перехід від пасивного реагування до проактивної та ціннісно-орієнтованої професійної поведінки.

Висновок до розділу II

Проведено емпіричне дослідження особливостей емоційного інтелекту у студентів-юристів. Вибірка становила 80 респондентів Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ. З метою виконання завдань емпіричного

дослідження було використано такий психодіагностичний інструментарій: опитувальник «Емоційний інтелект» Н. Холла, опитувальник емоційного інтелекту «ЕМІн» (Д. Люсін) та багатофакторний опитувальник для вимірювання психологічної гнучкості (MPFI, коротка форма).

Результати проведеного емпіричного дослідження дозволяють сформулювати узагальнюючий висновок щодо специфіки емоційного інтелекту студентів-юристів та його ролі у професійній становленні.

Для майбутніх правників характерним є високий потенціал до міжособистісної взаємодії, що базується на розвиненій здатності зчитувати невербальні сигнали, розуміти стан опонентів та ефективно моделювати емоційне тло комунікації. Студенти демонструють виражену схильність до емпатії та інтуїтивного відчуття внутрішнього світу партнера по спілкуванню, що є важливою передумовою для успішної клієнт-орієнтованої діяльності. Крім того, наявність навичок моніторингу зовнішніх проявів власних емоцій підтверджує готовність до дотримання професійної етики та збереження «юридичної маски» у стандартних ситуаціях.

Водночас, виявлено дефіцит внутрішніх механізмів саморегуляції. Найбільш критичною зоною для студентів-юристів є управління власними емоційними станами та вольова регуляція, що може стати бар'єром у стресових чи конфліктних умовах юридичної практики. На відміну від курсантів-слідчих, які краще контролюють експресію, студенти-юристи більше орієнтовані на рефлексію – вони глибше усвідомлюють власні почуття та причини їх виникнення, але мають труднощі зі стримуванням деструктивних реакцій.

Встановлені кореляційні зв'язки підтверджують, що емоційна сфера безпосередньо детермінує рівень психологічної гнучкості майбутніх правників. Емоційна обізнаність виступає центральним ресурсом, який дозволяє майбутнім юристам уникати «злиття» з професійним негативом, зберігати об'єктивність та переходити від пасивної бездіяльності до проактивної, ціннісно-орієнтованої роботи.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що емоційний інтелект студентів-юристів є складним конструктом, де сильна сторона (зовнішня комунікабельність та розуміння інших) поєднується з потребою у розвитку навичок внутрішньої емоційної стійкості. Саме розвиток емоційної компетентності є запорукою збереження ментального здоров'я та ефективного правозастосування в умовах високої відповідальності.

ВИСНОВОК

Проаналізували зміст поняття емоційний інтелект: теорії та концепції, що дозволяє констатувати, що емоційний інтелект є багатогранною психологічною категорією, яка охоплює здатність до саморегуляції, емпатії та управління соціальними взаємодіями. Вивчення праць сучасних дослідників підтверджує, що для юридичної сфери емоційний інтелект виступає стратегічним ресурсом, оскільки він забезпечує ефективність комунікації, переконливість у переговорах та стійкість до стресових чинників, стаючи новим орієнтиром успішної професійної кар'єри.

Розглянули структуру та функції емоційного інтелекту. Структура базується на взаємозв'язку між усвідомленням власних і чужих емоцій (когнітивний аспект), здатністю до фасилітації мислення та емпатії (афективний аспект) та вольовим управлінням емоційними станами для досягнення цілей (конативний аспект). Основними функціями емоційного інтелекту виступають: адаптивна (забезпечує гнучке пристосування до стресових умов); комунікативна (дозволяє будувати конструктивні взаємини на засадах емпатії); регулятивна (полягає у здатності спрямовувати емоційну енергію в річище раціонального прийняття рішень і позитивного мислення).

Охарактеризували емоційний інтелект у структурі професійних якостей майбутніх юристів, який є базовою професійною компетенцією, що забезпечує ефективність діяльності в умовах підвищеного стресу та конфліктності. Його значення реалізується через три ключові вектори: професійну стійкість, комунікативну ефективність та регулятивно-вольовий контроль.

Проведено емпіричне дослідження особливостей емоційного інтелекту у студентів-юристів. Вибірка становила 80 респондентів Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ. З метою виконання завдань емпіричного дослідження було використано такий психодіагностичний інструментарій: опитувальник «Емоційний інтелект» Н. Холла, опитувальник емоційного

інтелекту «ЕмІн» (Д. Люсін) та багатофакторний опитувальник для вимірювання психологічної гнучкості (MPFI, коротка форма).

Результати проведеного емпіричного дослідження дозволяють сформулювати узагальнюючий висновок щодо специфіки емоційного інтелекту студентів-юристів та його ролі у професійній становленні.

Для майбутніх правників характерним є високий потенціал до міжособистісної взаємодії, що базується на розвиненій здатності зчитувати невербальні сигнали, розуміти стан опонентів та ефективно моделювати емоційне тло комунікації. Студенти демонструють виражену схильність до емпатії та інтуїтивного відчуття внутрішнього світу партнера по спілкуванню, що є важливою передумовою для успішної клієнт-орієнтованої діяльності. Крім того, наявність навичок моніторингу зовнішніх проявів власних емоцій підтверджує готовність до дотримання професійної етики та збереження «юридичної маски» у стандартних ситуаціях.

Водночас, виявлено дефіцит внутрішніх механізмів саморегуляції. Найбільш критичною зоною для студентів-юристів є управління власними емоційними станами та вольова регуляція, що може стати бар'єром у стресових чи конфліктних умовах юридичної практики. На відміну від курсантів-слідчих, які краще контролюють експресію, студенти-юристи більше орієнтовані на рефлексію – вони глибше усвідомлюють власні почуття та причини їх виникнення, але мають труднощі зі стримуванням деструктивних реакцій.

Встановлені кореляційні зв'язки підтверджують, що емоційна сфера безпосередньо детермінує рівень психологічної гнучкості майбутніх правників. Емоційна обізнаність виступає центральним ресурсом, який дозволяє майбутнім юристам уникати «злиття» з професійним негативом, зберігати об'єктивність та переходити від пасивної бездіяльності до проактивної, ціннісно-орієнтованої роботи.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що емоційний інтелект студентів-юристів є складним конструктом, де сильна сторона (зовнішня

комунікабельність та розуміння інших) поєднується з потребою у розвитку навичок внутрішньої емоційної стійкості. Саме розвиток емоційної компетентності є запорукою збереження ментального здоров'я та ефективного правозастосування в умовах високої відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоножко А.В. Соціально-психологічні чинники становлення комунікативної культури майбутнього юриста в процесі професійної підготовки [Текст]: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.05 / А.В. Білоножко; Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2008. 21 с.
2. Боковець О.І. Емоційний інтелект як ресурс психічного здоров'я. Габітус. Психологія особистості. 2022. Вип. 37. С. 68–75.
3. Борисенко К.Ю. Сутність поняття «емоційний інтелект» у психолого-педагогічній літературі. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогічні науки». 2021. № 1 (1). С. 83–90.
4. Борисюк А. С., Радчук В. М., Любіна Л. А. Психодіагностика: навч. посіб. Вищ. держ. навч. закл. України «Буковин. держ. мед. ун-т», Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці: Яворський С. Н., 2018. 276 с.
5. Бочелюк В. Й., Панов М. С., Панов Т. С. Індивідуально-психологічні чинники діяльності юриста у сфері державного управління. *Наукові перспективи*, 2023. Вип. 10(40). С.739–745.
6. Буркало Н. І. Психологічні особливості емоційного інтелекту. Психологічний часопис. 2019. Вип. 7. Т. 5. С. 34–49.
7. Васильківський І. П. Порівняльний аналіз моделей емоційного інтелекту в психолого-педагогічній літературі. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія.. Вип. 259. 2017. С. 28–34.
8. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С. Л. Гумецької. Харків: Віват, 2019. 512 с.
9. Гупаловська В., Левус Н. Психологічні особливості мотиваційного інтелекту. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія. 2014. Вип. 1. С. 31–35.
10. Дерев'янка С.П. Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища: дис. канд. психол. наук: 19.00.05. Чернігів: ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2009. 192 с.

11. Емоційний інтелект як засіб розвитку резильєнтності особистості / О.П. Лящ та ін. Вісник Національного університету оборони України. Питання психології. 2023. № 4 (74). С. 79–86.

12. Євдокимова Н. О. Психологічна структура правничої діяльності [Текст] / Наталія Олексіївна Євдокимова // Актуальні проблеми психології: Екологічна психологія : збірник наукових праць / за ред. С. Д. Максименка. Т. 7. Вип. 24. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. С. 88–97.

13. Зарицька В. В. Емоційний інтелект як складова готовності особистості до професійної діяльності. *Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди*, 2014. № 49. С. 42-51.

14. Івашкевич І. В. Модель професійної компетентності спеціаліста юридичної сфери діяльності / І. В. Івашкевич // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України «Проблеми сучасної психології». Кам'янець-Подільський: «Аксиома», 2016. Вип. 33. С. 221–231.

15. Івашкевич І. В. Особливості професійної діяльності юриста та структура його професійної компетентності / І.В. Івашкевич // Наукові записки Національного ун-ту «Острозька академія». Сер. «Психологія і педагогіка». Острого: Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2016. Вип. 3. С. 79–93.

16. Ізард К. С. Психологія почуттів. Одеса «Стартер», 2020. 467 с.

17. Карпенко Є. В. Емоційно-інтелектуальні механізми життєздійснення особистості. *Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві*: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Львів, 20 жовтня 2017 р. Львів, 2017. С. 157–161.

18. Карпенко Є. В. Аксиологічний зміст емоційного інтелекту як запорука конгруентного життєздійснення особистості. *Психологія і суспільство*. 2019. Вип. 1. С. 67–73. 20.

19. Карпенко Є. В. Аксиопсихологічний потенціал позитивної психотерапії в контексті оптимізації освітнього простору в Україні.

Формування цінностей особистості: європейський вектор і національний контекст: збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дрогобич, 26-27 жовтня 2017 р.) 2017. С. 129–133 21.

20. Карпенко Є. В. Взаємозв'язок мови й емоційного інтелекту в контексті персонального життєздійснення. Психологічні вектори розвитку гуманітарної освіти в умовах євроінтеграції освітнього простору: результати і перспективи дослідження: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., (м. Дрогобич, 4-5 жовтня 2019 р.) Дрогобич, 2019. С. 53–54.

21. Кацавець Р. Психологія особистості: навчальний посібник. Київ: Алерта. 2021. 134 с.

22. Кириченко В. В. Практикум з соціально-психологічних досліджень: інструктивно-методичні матеріали. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка, 2020. 48 с.

23. Кокур О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. Агенство», 2012. 200 с.

24. Кононенко С. В. Моделі формування правосвідомості майбутніх фахівців юридичного профілю. *Проблеми сучасної психології*, 2021. 1(20). С. 74–82.

25. Куценко Я. М. Емоційний інтелект: проблеми діагностики. Проблеми сучасної психології [Харків], 2011. Вип.14. С. 417–426.

26. Лавриненко Д. Г. Багатофакторний опитувальник для вимірювання психологічної гнучкості (MPFI): адаптація та психометрична оцінка. (Препринт).

27. Луньов В. Є., Норчук Ю. В. Зв'язок показників складових завчасної стійкості та усвідомлення життєвих перспектив курсантів на навчально-академічному етапі професіоналізації. *International Journal of Education & Development*. 2016. № 1. С. 131–142.

28. Луца Крістіан. Феномен емоційного інтелекту: наукові погляди американських та українських дослідників. *Молодь і ринок* 10/218, 2023. С. 162-166.

29. Лящ О. Генеза емоційного інтелекту в юнацькому віці: дис. док. наук з псих.: 19.00.07. «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2021. 458 с.
30. Лящ О.П. Значення емоційного інтелекту у професійній діяльності юристів. URL: <http://dspace.wnu.edu.ua/bitstream/316497/23414/1/104-106.pdf>.
31. Льошенко О. Емоційний інтелект та емоційна компетентність: проблеми співвідношення. Вісник КНУ імені Т. Шевченка. Серія: Психологія. Педагогіка. Соціальна робота. 2010. Вип. 2. С. 49-52.
32. Льошенко О. А. Аналіз особливостей емоційного інтелекту у студентської молоді. Психологія. Педагогіка. Соціальна робота. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. К., № 35. 2015. С. 263–274
33. Марчук С. В. Теоретичний аналіз поняття емоційного інтелекту в психології. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Психологія, (3), 2022. С. 20–23.
34. Мілорадова, Н. Е. Особливості емоційного інтелекту майбутніх правоохоронців / Н. Е. Мілорадова, В. В. Доценко // Проблеми екстремальної та кризової психології. 2014. Вип. 16. С. 132-138.
35. Мілорадова Н. Е., Доценко В. В. Особливості емоційного інтелекту майбутніх правоохоронців. Проблеми екстремальної та кризової психології 16 (2014): 132-138.
36. Могиляста С. М. Аналіз теоретичних підходів до дослідження емоційного інтелекту особистості. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. VI Психологія обдарованості. Вип. 14. Київ; Житомир: Видво ЖДУ ім. І. Франка, 2018. С. 362–369.
37. Москалець В. Психологія особистості. Підручник. Київ: Ліра-К, 2021. 564 с.
38. Москаленко В., Максьюм К. Емоційний інтелект: характеристика феномену та його структурні складові. *Актуальні проблеми психології*: збірник

наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2019. Т. XII, Вип. 25. С. 203–211.

39. Мудрик А., Кихтюк О. До питання професійної компетентності юриста. *Психологічні перспективи*, Вип. 35, 2020. С.83–100.

40. Подольчак Н. Ю., Карковська В. Я., Білик О. І., Цигилик Н. В. Оцінювання емоційного інтелекту державних службовців України: порівняльний аналіз методик MSCEIT, Холла, EQ-I. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*, (3). 2022. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-3-02-01>

41. Радчук В. М., Фесун Г. С., Канівець Т. М. Методи психологічних досліджень: навч.-метод. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2018. 200 с.

42. Рева М.М. Характеристика емоційного інтелекту студентів із різним рівнем розвитку комунікативних здібностей. *Психологія і особистість*. 2021. № 2 (20). С. 143–153.

43. Стельмашук Ж., Ваколюк А. До проблем розвитку емоційного інтелекту особистості. *Інноватика у вихованні*. № 9. 2019/6/11. С. 259–265.

44. Чебикін О. Емоційний інтелект, його пізнавально-мисленнєві ознаки та функції. *Наука і освіта*. 2020. № 1. С. 19–28.

45. Bar-On, R. Emotional and Social Intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory. San Francisco, Jossey Bass, 2000. pp. 507–536.

46. Emotional intelligence in the structure of personality self-regulation / I. Korniienko. *Psychology Travelogs : Scientific Journal*. 2023. Issue 3. P. 146–153.